

*Referat från vårutflykt med SIS till Riddarhuset med guidning av Oscar Langenskiöld
tisdagen den 5 maj 2026*

Den 5 maj var det så dags för SIS att hälsa våren välkommen vilket skedde med den sedvanliga vårutflykten.

Vi komma från öst och väst, vi komma från nord och syd, för att gemensamt sammanstråla på Riddarhuset i Gamla Stan. Förutom att vi själva visade oss från våra bästa sidor, så gjorde ock vädret detta. Efter ankomsten kl 1530 så samlades vi i den stora och mäktiga entrén för att inräknas, och samtliga 19 anmälda fanns på plats. Riddarhusets guide denna dag, riddarhusamanuensen Oscar Langenskiöld, hade vissa problem med vår inräkning eftersom vi lite odisciplinerat flöt omkring i vestibulen, men, slutligen kunde han hälsa oss hjärtligt välkomna och med en smittande entusiasm så började han berättelsen om Riddarhusets och adelns historik.

Själva Riddarhusorganisationen fyller i år 400 år, därför har också huset genomgått en renovering. Det första spadtaget till detta palats sattes i marken år 1641. Men, då hade en mängd initiativ tagits för att ett hus skulle byggas, men var skulle det uppföras. Diverse insamlingar och donationer behövdes för att säkra finansieringen. Från det första spadtaget till slutförandet gick det åt fyra arkitekter. Oftast skiljdes de från sitt uppdrag genom att de avled på sina poster, men arkitekten Jean de la Vallée var den som kunde slutföra projektet och ro det i hamn. Palatset är privatägt, inte av någon eller några personer, utan av de ätter som uppbär riddarhusordningen. Det finns idag cirka 28000 adliga personer varav 6000 är boende utomlands. Antalet adelsätter uppgår till 657. Rikskanslern, Axel Oxenstierna (1583-1654), utnämnd av Gustav II Adolf, ses som grundaren av dåtidens ordning med de fyra stånden adel, präster, borgare och bönder. Axel Oxenstierna var också den person som slutligen sålde den tomtmark som Riddarhuset sedan kunde använda för sitt palatsbygge. Gustav II Adolf hade tidigare beslutat att adeln skulle ha rätt till de främsta ämbetena i staten.

Efter att ha skridit upp för den i Sverige första monumentala trappan till den övre våningen, där för övrigt en plafondmålning kunde betittas, "Karl X Gustav" av Gustav Cederström, så trädde vi in i Riddarhussalen där Oscar kunde berätta att ett hus bedömdes helt nödvändigt för att adeln skulle kunna samlas inför de då med viss oregelbundenhet förekommande riksdagarna. Ett hus behövdes även för festivitas, bröllop och för att tillresande adliga personer skulle kunna bo här inför diverse evenemang. Det fanns även skola i huset för de tillresande yngre släktmedlemmarna. I Riddarhussalen finns alla vapensköldar av nu levande adelsätter. Dessa vapensköldar kommer framöver att kunna ses på Riddarhusets hemsida. Salen användes till exempel till

offentliga konserter. Dessa konserter infördes för övrigt av den man som kallas för den svenska musikens fader, Johan Helmich Roman, känd bl.a. för "Drottningholmsmusiken", men även för "Den Svenska Mässan". Här uppfördes även andra större orkesterverk såsom Joseph Haydns oratorium "Skapelsen" och Wolfgang Amadeus Mozarts "Requiem" mm.

I taket i Riddarhussalen återfinns målningen "Dygdernas rådslag" av David Klöcker Ehrenstrahl, ett av de främsta exemplen i norra Europa på barockt monumentalmåleri. D. K. Ehrenstrahl är för övrigt den förste konstnär som adlas i Sverige. Målningen avsåg de dygder som borde vägleda adeln och riket med Moder Svea i centrum. För den som undrar hur en så stor målning kan färdigställas i taket så kan berättas att målningen utfördes på golvet för att sedan hissas upp i taket. Svårare än så behöver det inte vara, jo, man måste ju kunna måla förstås.

Bänkplaceringen i Riddarhussalen vittnar om hierarkin mellan ledamöterna. Längst fram fanns de tvärställda bänkarna för högadelns grevar, friherrar och ättlingarna till riksråden. Övriga lägre placerade bänkar tillhörde lågadeln. På väggarna finns 2335 vapensköldar, alla placerade med hänsyn till sin ställning till Gustav II Adolf, vars byst tronar i mitten. Anledningen till att bli adlad hade ofta sitt ursprung i någon form av bragd som skulle belönas. Bragden, eller ibland en olycka i rikets tjänst, kunde anas i det namn den adlade erhöll, ex Tandefeldt, Huvudskott, Armlod, Ögonlod m fl. Ett känt exempel är när biskopen Jesper Swedbergs son adlas och blir Emanuel Swedenborg. De främste företrädaren för adeln var Landsmarskalken som var adelsståndets talman och därtill utsedd av Konungen.

Men, säg den glädje som vara för evigt. 1689 dyker Karl XI upp i Riddarhussalen och genomför sin reduktion. Detta betydde att adeln i ett huj förlorade hälften av sina egendomar. Från att ha innehaft 2/3 av landets yta så reducerades detta till 1/3. Nu inträder Frihetstiden, riksdagen gör comeback. Tvåpartisystemet införs, Hattar och Mössor, och principen som nu inrättades var, en person = en röst. Mutor var dock inget främmande fenomen, röster kunde köpas. Denna ordning kom att vara till dess att Gustav III införde Enväldet. Priset för honom blev dock högt eftersom han fick betala med sitt liv 1792.

1800-talet kom, industrialismen gjorde sitt intåg, 1865 avskaffades de fyra stånden slutligen, men, adeln äger fortfarande Riddarhuset. Sven Hedin var den siste personen i Sverige att adlas. Denna möjlighet avskaffades slutligen under den nuvarande kungens, Karl XVI Gustafs, regenttid.

Nu flyttade vi oss till Blå rummet, ett vackert rum i Kanslivåningen, där väggarna upptas av landets största samling av ostindiskt porslin. En donation av August Wicander, gemenligen kallad "Korkwicander", ägare av Sveriges största korkfabrik i Älvängen (men var ligger det? Jo, utanför Göteborg).

I Riddarhuset bildades på sin tid Kgl Vetenskapsakademien, men även Musikaliska Akademien.

Den stora festsalen Lantmarskalksvåningen färdigställdes 1650 i samband med Drottning Kristinas kröning. I Riddarhuset bildades också Sekreta utskottet, det äldsta av riksdagens utskott, här avhandlades hemliga frågor rörande ex utrikespolitiken mellan regeringen och ständerna.

Slutligen **Arte et Marte**, det latinska uttryck som betyder *genom skicklighet/konst och krig*, det uttryck som utgör adelns och ridderskapets valspråk, ett valspråk som syns på Riddarhusets fasad mot Riddarhustorget.

Men, inget referat och inget möte kan slutföras med mindre än att deltagarna fått mat i magen. Denna detalj ordnades genom att hela sällskapet (förutom någon som var tvungen att avvika), gick tvärsöver gatan till *Ristorante Rodolfo*, där vi lät oss utfodras med allehanda italienska maträtter. Efter detta var vi alla mätta och fria att vandra ut i den svenska sommaren.

Vid pennan, Peter Forssberg, sekreterare

För bildkollaget svarar Jan Marcusson